

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
З ДИДАКТИЧНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ**

ЦІНОУТВОРЕННЯ

*(для студентів 3 курсу денної і 3-4 курсів заочної форм навчання
напряму підготовки 6.030601 - „Менеджмент ”)*

ХАРКІВ – ХНАМГ – 2013

Методичні вказівки з дидактичним забезпеченням до самостійної роботи з дисципліни „Ціноутворення ” (для студентів 3 курсу денної і 3-4 курсів заочної форм навчання напряму підготовки 6.030601 - „Менеджмент ”). / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: М. В. Волкова – Х. : ХНАМГ, 2013. – 20 с.

Укладач М. В. Волкова

Рецензент: проф., к.е.н. Є. М. Кайлюк

Рекомендовано кафедрою менеджменту і маркетингу в міському господарстві, протокол № 5 від 06 квітня 2011 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
2. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ	8
3. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ	15
4. ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ.....	17
5. СПИСОК ДЖЕРЕЛ.....	19

ВСТУП

Методичні вказівки до самостійної роботи студентів розроблені відповідно до програми, робочої програми дисципліни і призначені для студентів на пряму підготовки „Менеджмент” освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр”.

Вивчення дисципліни „Ціноутворення” передбачає засвоєння навчального матеріалу в позааудиторний час у формі самостійної навчальної роботи, призначеної формувати практичні навички опрацювання студентами спеціальних джерел, орієнтувати їх на інтенсивну роботу, критичне осмислення здобутих знань та глибоке вивчення теоретичних і практичних аспектів з формування цін і цінової політики на підприємстві.

Самостійна робота над засвоєнням навчального матеріалу з дисципліни може виконуватися в бібліотеці, навчальних кабінетах та лабораторіях, в домашніх умовах. Раціональна організація самостійної роботи вимагає від студента умілого розподілу свого часу між аудиторною та позааудиторною роботою. Виконання завдань із самостійної роботи є обов'язковим для кожного студента.

Методичні вказівки до самостійної роботи студентів включають: тематичний план навчальної дисципліни; загальні рекомендації до організації самостійної роботи з дисципліни; систему поточного та підсумкового контролю знань студентів; список рекомендованих джерел.

Заключною формою самостійної роботи є підготовка до іспиту. Вона базується на систематичному вивченні лекційного матеріалу, питань, розглянутих на індивідуальних заняттях, а також проблемних питань, досліджених самостійно та вмінні логічно викладати їх сутність.

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

При вивченні дисципліни „Ціноутворення ” студент має ознайомитися з програмою навчальної дисципліни, з її структурою, формами та методами навчання, видами та методами контролю знань.

Тематичний план дисципліни „Ціноутворення ” складається з двох змістових модулів, кожен з яких об'єднує в собі відносно окремий самостійний блок дисципліни, який логічно пов'язує кілька укрупнених навчальних елементів дисципліни.

Змістовий модуль 1. Економічна сутність ціни та методи ціноутворення в умовах ринкових відносин.

Змістовий модуль 2. Цінова політика підприємства. Галузеві особливості формування цін та тарифів.

Метою цієї дисципліни є надання студентам теоретичних знань і практичних навичок з питань формування цін на продукцію підприємства, прогнозування їх динаміки залежне від зміни попиту та пропозиції й розробки цінової політики.

Предметом дисципліни є механізм формування цін в умовах ринку.

Теоретичною базою вивчення дисципліни «Ціноутворення» є навчальні дисципліни „Основи економічної теорії ”, „Макроекономіка ”, „Мікроекономіка ”, „Економіка підприємств ”.

Вивчення даної дисципліни спрямоване на підвищення рівня загальноекономічної підготовки студентів і формування в них теоретичних та практичних навичок з ціноутворення в умовах ринкової економіки.

Навчальний процес здійснюється в таких формах: лекційні, практичні заняття, індивідуальна і самостійна робота студента. Тематичний план дисципліни з кількістю лекційних годин для студентів денної і заочної форм навчання наведений в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 - План лекційного курсу з навчальної дисципліни

№ п/п	Зміст	Обсяг у годинах		
		6.030601 «Менеджмент організацій» (МОМГ)	6.030601 «Менеджмент організацій» (МГГТ)	6.030601 «Менеджмент організацій»
		Денне навчання	Денне навчання	Заочне навчання
1	2	3	4	5
Модуль 1. Ціноутворення				
<i>Змістовий модуль 1. Економічна сутність ціни та методи ціноутворення в умовах ринкових відносин</i>				
1	Економічна сутність ціни в умовах ринкових відносин. Класифікація цін	1	0,5	0,5
2	Фактори впливу на процес формування цін	1	0,5	-
3	Державне регулювання цін	1	1	-
4	Витрати підприємства та їх класифікація	2	1	0,5
5	Формування цін з урахуванням попиту на продукцію	2	1	1
6	Аналіз взаємозв'язку „Витрати - обсяг виробництва - прибуток”	2	2	1,5

Продовження табл. 1.1

7	Витратні методи ціноутворення. Методи розрахунку націнок	2	2	1
<i>Змістовий модуль 2. Цінова політика підприємства. Галузеві особливості формування цін та тарифів</i>				
1	Цінова політика підприємства	1	0,5	-
2	Методи розподілу витрат на постійну та змінну складову	1	1	0,5
3	Галузеві особливості формування цін та тарифів	2	2	1
4	Особливості ціноутворення на світовому ринку	1	0,5	-
	РГР	-	-	-
	Разом	16	12	6

План практичних (семінарських) занять для студентів денної і заочної форм навчання з розподілом годин наведений у табл. 1.2.

Таблиця 1.2 - План практичних занять з навчальної дисципліни

№ п/п	Зміст	Обсяг у годинах	Обсяг у годинах	Обсяг у годинах
		6.030601 «Менеджмент організацій» (МОМГ)	6.030601 «Менеджмент організацій» (МГГТ)	6.030601 «Менеджмент організацій»
		Денне навчання	Денне навчання	Заочне навчання
1	2	3		4
Модуль 1. Ціноутворення				
<i>Змістовий модуль 1. Економічна сутність ціни та методи ціноутворення в умовах ринкових відносин</i>				
1	Економічна сутність ціни в умовах ринкових відносин. Класифікація цін	1	0,5	-
2	Фактори впливу на процес формування цін	1	0,5	-
3	Державне регулювання цін	1	0,5	-
4	Витрати підприємства та їх класифікація	1	0,5	-
5	Формування цін з урахуванням попиту на продукцію	2	2	0,5
6	Аналіз взаємозв'язку „Витрати - обсяг виробництва - прибуток”	3	3	1
7	Витратні методи ціноутворення. Методи розрахунку націнок	2	2	0,5
<i>Змістовий модуль 2. Цінова політика підприємства. Галузеві особливості формування цін та тарифів</i>				
1	Цінова політика підприємства	1	0,5	-
2	Методи розподілу витрат на постійну та змінну складову	1	0,5	-
3	Галузеві особливості формування цін та тарифів	2	1,5	2
4	Особливості ціноутворення на світовому ринку	1	0,5	-
	РГР	-	-	-
	Разом	16	12	4

Розподіл самостійної роботи по темах для студентів денної та заочної форми навчання наведений у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 - План самостійної роботи за темами з розподілом годин

№ п/п	Зміст	Обсяг у годинах	Обсяг у годинах	Обсяг у годинах
		6.030601 «Менеджмент організацій» (МОМГ)	6.030601 «Менеджмент організацій» (МГГТ)	6.030601 «Менеджмент організацій»
		Денне навчання	Денне навчання	Заочне навчання
1	2	3	4	5
Модуль 1. Ціноутворення				
<i>Змістовий модуль 1. Економічна сутність ціни та методи ціноутворення в умовах ринкових відносин</i>				
1	Економічна сутність ціни в умовах ринкових відносин. Класифікація цін	2	3	
2	Фактори впливу на процес формування цін	2	3	
3	Державне регулювання цін	3,5	4	
4	Витрати підприємства та їх класифікація	3,5	5	
5	Формування цін з урахуванням попиту на продукцію	3	4	
6	Аналіз взаємозв'язку „Витрати - обсяг виробництва - прибуток”	5	4	
7	Витратні методи ціноутворення. Методи розрахунку націнок	4	5	
<i>Змістовий модуль 2. Цінова політика підприємства. Галузеві особливості формування цін та тарифів</i>				
1	Цінова політика підприємства	3	4	
2	Методи розподілу витрат на постійну та змінну складову	4,5	5	
3	Галузеві особливості формування цін та тарифів	5	5	
4	Особливості ціноутворення на світовому ринку	2,5	4	
	РГР	20	20	
	Разом	58	66	80

2. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ

Методика самостійного вивчення дисципліни „Ціноутворення” базується на:

- опрацюванні лекційного матеріалу;
- підготовці до практичних занять;
- роботі над індивідуальним завданням у вигляді *розрахунково-графічного завдання*;
- контрольній перевірці кожним студентом-слухачем якості особистих знань за питаннями, згідно з робочою програмою і віднесені для самостійного опрацювання та самоконтролю;
- підготовці до проміжного та підсумкового контролю знань.

Опрацювання лекційного матеріалу. У системі різних форм навчально-виховної роботи у вищих навчальних закладах особливе місце належить лекції, де викладач надає студентові основну інформацію, навчає розмірковувати, аналізувати, допомагає опанувати ключові знання, а також спрямовує самостійну роботу студента.

Зв'язок лекції і самостійної роботи студента розглядається в таких напрямках:

- лекція як головна початкова ланка, що визначає зміст та обсяг самостійної роботи студента;
- методичні прийоми читання лекцій, що активізують самостійну роботу студентів;
- самостійна робота, яка сприяє поглибленому засвоєнню теми на базі прослуханої лекції.

Перший етап самостійної роботи починається з процесу слухання і записування лекції. Правильно складений конспект лекції – найефективніший засіб стимулювання подальшої самостійної роботи студентів. Студент повинен чітко усвідомити, що конспект – це короткий тезисний запис головних положень навчального матеріалу. Складання та вивчення конспекту – перший етап самостійної роботи студента над вивченням теми чи розділу. Конспект допомагає в раціональній підготовці до практичних занять, заліку, у визначенні напрямку і обсягу подальшої роботи з літературними джерелами.

Під час підготовки до лекції студент повинен опрацювати матеріал попередньої лекції за допомогою підручників та інших джерел літератури. На лекціях висвітлюються лише основні теоретичні положення та найбільш актуальні проблеми, тому більшість питань виноситься на самостійне опрацювання.

Підготовка до практичних занять. Підготовка до практичних занять розпочинається з опрацювання лекційного матеріалу. Студент повинен самостійно ознайомитися з відповідним розділом робочої програми, підготувати відповіді на контрольні питання, які подані в програмі у визначеній послідовності згідно з логікою засвоєння навчального матеріалу.

Практичні заняття збагачують і закріплюють теоретичні знання студентів, розвиваючи їх творчу активність, допомагають у набутті практичних навичок роботи за предметом навчальної дисципліни.

У процесі підготовки до практичних занять самостійна робота студентів – обов'язкова частина навчальної роботи, без якої успішне і якісне засвоєння навчального матеріалу неможливе. Це свідчить про необхідність керування самостійною роботою студентів з боку викладача завдяки проведенню цілеспрямованих організаційних і контрольних заходів.

Відповідно до навчального плану з кожної теми курсу проводяться практичні заняття. Щороку викладачі уточнюють тематичний план проведення семінарських і практичних занять та ознайомлюють з ним студентів на першому занятті.

Викладач у вступній лекції рекомендує студентам основні і додаткові джерела, а також методичні рекомендації до самостійної роботи та до організації практичних занять з дисципліни. У методичних вказівках з кожної теми наведено перелік питань для теоретичної підготовки до заняття.

У випадку, коли студент не може самостійно розібратися в якомусь питанні, він може отримати консультацію у викладача (згідно з графіком проведення консультацій викладачами кафедри менеджменту та маркетингу в міському господарстві). Добре організовані консультації дозволяють спрямувати самостійну роботу в потрібному напрямі, зробити раціональною та підвищити її ефективність.

Робота над індивідуальним завданням. Виконання індивідуального завдання винесено на самостійне опрацювання студентами. В межах дисципліни „Ціноутворення” в якості індивідуального завдання виконується розрахунково-графічне завдання, мета якого – навчити розраховувати витрати та формувати ціни.

Вимоги до виконання та оформлення РГЗ наведені в цих Методичних вказівках.

Перелік питань для самостійного опрацювання за змістовими модулями та темами, контрольні запитання для самодіагностики та перелік рекомендованих джерел наведені в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 - Перелік питань для самостійного опрацювання

Назва теми	Питання для самостійного опрацювання (за ЗМ та темами)	Контрольні запитання для самодіагностики	Рекомендовані джерела
Модуль 1. Ціноутворення			
<i>ЗМ 1.1. Економічна сутність ціни та методи ціноутворення в умовах ринкових відносин</i>			
1	2	3	4
Тема 1. Економічна сутність ціни в умовах ринкових відносин. Класифікація цін.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення ціни. 2. Підходи до визначення ціни. 3. Визначення процесу ціноутворення. 4. Моделі ціноутворення. 5. Рентабельність продукції. 6. Функції цін. 7. Види цін. 8. Структура роздрібної ціни. 9. Типові елементи, що формують роздрібну ціну. 10. Обов'язкові елементи ціни. 11. Основний елемент ціни. 12. Підстава до формування собівартості. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Що представляє собою процес ціноутворення в умовах ринкової економіки? 2. Дайте визначення поняття «ціна» в умовах ринкової економіки. 3. Виділіть підходи до визначення ціни? 4. Які елементи складають роздрібну ціну? 5. Які функції ціни ви можете визначити? 6. Назвіть класифікаційні ознаки, за якими виділяють види цін. 7. Які елементи ціни відносять до основних? 8. Які нормативні документи лежать в основі формування собівартості продукції? 	1,2,3,4,13
Тема 2. Фактори впливу на процес формування цін.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Базові (некон'юнктурні) фактори. 2. Кон'юнктурні фактори. 3. Регулюючі фактори. 4. Внутрішні фактори. 5. Зовнішні фактори. 6. Витрати виробництва. 7. Якість продукції. 8. Попит та пропозиція. 9. Ринкова кон'юнктура. 10. Монопольні ціни. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Назвіть чинники, що сприяють підвищенню цін. 2. Які чинники сприяють зниженню цін? 3. Що можна віднести до внутрішніх факторів ціноутворення? 4. Які фактори ціноутворення відносять до зовнішніх? 5. Що являє собою попит? 6. Розкрийте зміст пропозиції. 7. Яким чином проявляється взаємозв'язок попиту та пропозиції? 8. Проаналізуйте взаємовплив пропозиції і ціни. 9. Охарактеризуйте спільний вплив попиту та пропозиції на ціну. 10. В яких умовах формується підвищувальна ринкова кон'юнктура? 11. У яких умовах формується понижуюча ринкова кон'юнктура? 12. Якими факторами можуть обмежуватися монопольні ціни? 	2,4,5,12,13

<p align="center">Тема 3. Державне регулювання цін.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Державна політика цін. 2. Нормативно-законодавча база державного регулювання цін в Україні. 3. Фіксація цін. 4. Встановлення граничного рівня цін. 5. Регулювання системи вільного ціноутворення. 6. Пряме (адміністративне) регулювання цін. 7. Непрямий метод регулювання цін. 8. Антитрестовий закон або закон "Шермана". 9. Державне регулювання цін у зарубіжних країнах. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Яка установа здійснює функції контролю за цінами в Україні ? 2. На підставі яких нормативно-законодавчих документів здійснюється державне регулювання цін в Україні? 3. Яким чином здійснюється фіксація цін? 4. Що означає граничний рівень цін? 5. Як здійснюється регулювання системи вільного ціноутворення? 6. Які методи використовуються державою у регулюванні ціноутворення? 7. Розкрийте сутність прямого регулювання цін. 8. Яким чином здійснюється непряме регулювання цін? 9. У чому полягає зміст Антитрестового закону або закону "Шермана"? 10. Наведіть приклади державного регулювання цін у зарубіжних країнах. 	<p align="center">2,3,5,12,13</p>
<p align="center">Тема 4. Витрати підприємства та їх класифікація.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення поняття «витрати підприємства». 2. Визначення поняття «собівартість продукції». 3. Бухгалтерський підхід до визначення поняття «витрати підприємства». 4. Економічний підхід до визначення поняття «витрати підприємства». 5. Класифікація витрат за економічним змістом. 6. Класифікація витрат за ступенем залежності від обсягу виробництва. 7. Класифікація витрат відносно процесу виробництва. 8. Класифікація витрат за способом перенесення на собівартість продукції. 9. Класифікація витрат за собівартістю продукції. 10. Класифікація витрат за періодичністю виникнення. 11. Класифікація витрат за центрами відповідальності (за місцями виникнення). 12. Класифікація витрат за єдністю складу. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Як Ви розумієте поняття „витрати підприємства”? 2. Дайте визначення поняття «собівартість продукції». 3. Визначте сутність бухгалтерського підходу до поняття «витрати підприємства». 4. Визначте сутність економічного підходу до поняття «витрати підприємства». 5. Як розподіляються витрати за економічним змістом? 6. Охарактеризуйте постійні та змінні витрати та представте їх поведінку графічно. 7. Визначте основні та накладні витрати та наведіть їх приклади. 8. Як розподіляються витрати за відношенням до процесу виробництва? 9. Охарактеризуйте витрати на продукцію та період. 10. Назвіть види витрат за періодичністю виникнення. 11. Як класифікуються витрати за центрами відповідальності (за місцями виникнення)? 12. Надайте характеристику одноелементним та комплексним витратам. 	<p align="center">6,7,11,12,13,14</p>

<p>Тема 5. Формування цін з урахуванням попиту на продукцію.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення поняття «попит». 2. Визначення поняття «пропозиція». 3. Закон попиту. 4. Сутність закону попиту. 5. Графічне зображення ринкової пропозиції. 6. Графічне зображення ринкового попиту. 7. Графічне зображення рівноваги на ринку. 8. Загальне поняття еластичності. 9. Еластичність попиту за ціною (цінова еластичність). 10. Точкова еластичність. 11. Дугова еластичність. 12. Еластичний попит. 13. Нееластичний попит. 14. Перехресна цінова еластичність. 15. Еластичність попиту за доходом. 16. Реакція покупців на зміни ціни на товар. 17. Особливості ціноутворення на різних типах ринків. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрийте сутність законів попиту та пропозиції. 2. Дайте визначення понять «пропозиція» та «попит». 3. Представте графічно стан рівноваги на ринку. 4. Опишіть відмінності між розрахунком точкової та дугової еластичності. 5. Чим саме відрізняється еластичний попит від нееластичного? 6. У чому зміст перехресної цінової еластичності? 7. Опишіть можливості реакції покупців на зміни ціни на товар. 8. Поясніть залежність між особливостями ціноутворення та типами ринку. 	2,3,5,12,13,14
<p>Тема 6. Аналіз взаємозв'язку «Витрати – обсяг виробництва – прибуток».</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність аналізу взаємозв'язку «витрати – обсяг виробництва – прибуток». 2. Мета аналізу взаємозв'язку «витрати – обсяг виробництва – прибуток». 3. Визначення поняття «точка беззбитковості». 4. Способи розрахунку порогу рентабельності. 5. Визначення поняття «маржинальний прибуток». 6. Визначення критичного обсягу в разі багатопродуктового виробництва. 7. Запас міцності (ЗП). 8. Коефіцієнт запасу міцності ($K_{ЗМ}$). 9. Недоліки аналізу взаємозв'язку «витрати – обсяг виробництва – прибуток». 10. Графічний аналіз взаємозв'язку «витрати – обсяг виробництва – прибуток». 11. Визначення точки беззбитковості графічним методом на обсяг виробництва. 12. Визначення точки беззбитковості графічним методом на одиницю продукції. 13. Графік маржинального прибутку. 14. Графік взаємозв'язку «прибуток – обсяг». 15. Вплив змін цін на величину прибутку підприємства. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрийте сутність та мету аналізу взаємозв'язку тріади «витрати – обсяг виробництва – прибуток». 2. Який зміст несе в собі поняття «точка беззбитковості»? 3. Які способи розрахунку порогу рентабельності Ви знаєте та в чому проявляються їх відмінності? 4. Що означає запас міцності та яким чином він розраховується? 5. Назвіть переваги та недоліки аналізу взаємозв'язку «витрати – обсяг виробництва – прибуток». 6. Що представляє собою графік маржинального прибутку та в чому сутність останнього? 7. Яким чином впливають зміни цін на величину прибутку підприємства? 8. В чому відмінність графічних методів визначення точки беззбитковості на обсяг виробництва та на одиницю продукції? 	5,6,11,12,13,14

<p align="center">Тема 7. Методи ціноутворення. Методи розрахунку націнок.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Витратні та ринкові методи ціноутворення. Сутність методу, заснованого на обліку повних витрат. Недоліки цього методу. Метод, заснований на обліку прямих витрат. Метод надбавок. Метод безбитковості й цільового прибутку. Метод бальної оцінки. Метод лідера. Метод тендерного ціноутворення. Методи розрахунку націнки. 	<ol style="list-style-type: none"> Розкрийте сутність методів, що засновані на обліку повних та прямих витрат, в чому їх відмінність? В чому полягає сенс витратних та ринкових методів ціноутворення? Опишіть сутність методу безбитковості й цільового прибутку. В яких випадках використовують метод бальної оцінки та метод лідера? Зазначте особливості методу тендерного ціноутворення. Які методи розрахунку націнки Ви знаєте, виділіть серед них ті, що найчастіше використовують? Які переваги або недоліки має метод надбавок у порівнянні з іншими методами? 	5,12,13,14
ЗМ 1.2. Цінова політика підприємства. Галузеві особливості формування цін і тарифів			
<p align="center">Тема 8. Цінова політика підприємства.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Етапи розрахунку цін на товари й послуги. Основні цілі ціноутворення. Цінова політика підприємства Основні цінові стратегії підприємства. Стадії життєвого циклу товару. Стратегія «знімання вершків». Стратегія низьких цін. Стратегія нейтрального ціноутворення. Стратегія диференційованих цін. Стратегія пільгових цін. Стратегія дискримінаційних цін. Стратегія єдиних цін. Стратегія цінового лідера. Стратегія цільових цін. Стратегія незмінних цін. Стратегія незакруглених або психологічних цін. 	<ol style="list-style-type: none"> Назвіть та розкрийте зміст етапів розрахунку цін на товари й послуги. Зазначте основні цілі ціноутворення. Для чого здійснюється цінова політика підприємства та в чому її сутність? Перерахуйте стадії життєвого циклу товару та коротко назвіть їх сутнісні відмінності. В яких ситуаціях реалізуються стратегії «знімання вершків» та низьких цін? В чому сутність стратегії нейтрального ціноутворення та які переваги вона має над іншими? Що спільного та відмінного між стратегіями диференційованих та дискримінаційних цін? Який ефект досягається при використанні стратегії незакруглених або психологічних цін? 	1,2,5,12,13
<p align="center">Тема 9. Методи розподілу витрат на постійну та змінну складову.</p>	<ol style="list-style-type: none"> Оцінка витрат. Функція поведінки витрат. Методи розподілу витрат на постійну та змінну складові. Метод вищої і нижчої точки. Спрощений статистичний метод. Метод кореляції. Метод найменших квадратів. 	<ol style="list-style-type: none"> Яким чином здійснюється оцінка витрат на підприємстві? Що дає розуміння функції поведінки витрат? Вкажіть на особливості та відмінності методів розподілу витрат на постійну та змінну складові. В чому сенс вищої і нижчої точки? В яких випадках можна застосувати спрощений статистичний метод та до чого він призводить? Які результати отримують при застосуванні методу кореляції? Назвіть сутність методу найменших квадратів та чи має він переваги у порівнянні з іншими методами? 	6,12,13,14

Продовження табл. 2.1

<p>Тема 10. Галузеві особливості формування цін та тарифів.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості встановлення тарифів на послуги комунальних підприємств. 2. Порядок формування тарифів на послуги з централізованого водопостачання та водовідведення. 3. Економічно обґрунтовані планові витрати. 4. Розрахунок роздрібного тарифу на електроенергію. 5. Формування тарифів на послуги готельного господарства. 6. Стандартний (базовий) тариф. 7. Спеціальний тариф. 8. Сезонні тарифи. 9. Основні методи, що використовують при формуванні тарифів на послуги готельного господарства. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Назвіть особливості встановлення тарифів на послуги комунальних підприємств. 2. Опишіть порядок формування тарифів на послуги з централізованого водопостачання та водовідведення. 3. Як розуміти економічне обґрунтування планових витрат, з якою ціллю воно здійснюється? 4. Які величини враховуються при розрахунку роздрібного тарифу на електроенергію? 5. Яким чином здійснюється формування тарифів на послуги готельного господарства? 6. Розкрийте зміст і відмінності стандартного (базового) та спеціального тарифів. 7. В чому полягає необхідність застосування сезонних тарифів, назвіть приклади їх використання? 8. Які Ви знаєте методи, що використовують при формуванні тарифів на послуги готельного господарства? 	<p>12,13,14</p>
<p>Тема 11. Особливості ціноутворення на світовому ринку.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення світового ринку. 2. Визначення світової ціни. 3. Особливості світових цін. 4. Поняття світової базисної ціни. 5. Основні види світових цін. 6. Довідкові ціни. 7. Ціни торгів. 8. Ціни аукціонів. 9. Біржові котирування. 10. Ціни фактичних угод. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дайте визначення понять «світовий ринок» та «світова ціна». 2. Розкрийте сутність світової базисної ціни. 3. Назвіть види світових цін та коротко охарактеризуйте їх. 4. Чим відрізняються ціни аукціонів та ціни торгів? 5. В яких випадках використовують довідкові ціни? 6. Що таке біржове котирування та яку роль воно відіграє на світовому ринку? 7. Розкрийте сутність ціни фактичної угоди. 8. Які ціни можна протиставити світовим цінам? 	<p>5,12,13,14</p>

3. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять.

Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитись в наступних формах:

- оцінювання роботи студента під час практичних занять;
- оцінювання виконання та захисту індивідуального завдання (РГЗ);
- складання проміжного контролю знань за змістовими модулями (тестування);
- складання іспиту.

Структура засобів контролю з дисципліни „Ціноутворення ” наведена в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Структура засобів контролю з навчальної дисципліни

Види та засоби контролю (тестування, контрольні роботи, індивідуальні завдання тощо)	Розподіл балів, %
МОДУЛЬ 1. Поточний контроль зі змістових модулів	
ЗМ 1.1. <i>Економічна сутність ціни та методів ціноутворення в умовах ринкових відносин</i> <i>Тестування</i>	30
ЗМ 1.2. <i>Цінова політика підприємства. Галузеві особливості формування цін та тарифів</i> <i>Тестування та захист РГЗ</i>	30
Підсумковий контроль за Модулем 1	
<i>Іспит</i>	40
Всього за Модулем 1	100

Поточне оцінювання знань студентів здійснюють під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

- 1) активність та результативність роботи студента протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни; відвідування занять;
- 2) виконання індивідуального завдання (РГЗ);
- 3) складання проміжного контролю зі змістових модулів.

Оцінювання проводиться за 4-бальною шкалою за такими критеріями:

- 1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
- 2) ступінь засвоєння матеріалу дисципліни;
- 3) ознайомлення з рекомендованими джерелами, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;
- 4) уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків при виконанні завдань, винесених для самостійного опрацювання, та на розгляд в аудиторії;
- 5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Оцінка „відмінно ” ставиться за умови відповідності виконаного завдання студентом або його усної відповіді до усіх п'яти зазначених критеріїв.

Оцінювання виконання та захисту індивідуального завдання (РГЗ) наведені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Критерії оцінювання виконання та захисту РГЗ

№ з/п	Критерій оцінювання	Розподіл балів, %
1	самостійність виконання	2,5
2	повнота розкриття теми	2,5
3	логічність та послідовність викладення матеріалу	2
4	ступінь креативності в підході до виконання завдання	2,5
5	наявність конкретних пропозицій	2
6	обґрунтованість висновків	2
7	використання статистичної інформації, додаткових літературних джерел, ресурсів мережі Internet	1,5
8	якість оформлення	2,5
9	захист РГЗ	2,5
Всього		20

При оцінюванні увагу приділяють також своєчасності подання виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу).

Проміжний модульний контроль рівня знань передбачає виявлення опанування студентом матеріалу лекційного змістового модуля та вміння застосовувати його для вирішення практичної ситуації і проводиться у вигляді тестування.

Відповідно до програми навчальної дисципліни „Ціноутворення” тестування проводиться на останньому практичному занятті з кожного змістового модулю. Поточне тестування з кожного змістового модуля складається з 30 тестів. Одна вірна відповідь на кожен з тестів дорівнює 1 балу. Тестове завдання містить запитання одиничного і множинного вибору різного рівня складності. Для оцінювання рівня відповідей студентів на тестові завдання використовуються наступні критерії оцінювання (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Шкала перерахунку оцінок результатів поточного тестування зі змістових модулів

Оцінка за національною шкалою	Визначення назви за шкалою ECTS	ECTS оцінка	Кількість набраних балів
1	2	3	4
ВІДМІННО	<i>Відмінно</i> – відмінне виконання лише з незначними помилками	<i>A</i>	26– 30
ДОБРЕ	<i>Дуже добре</i> – вище середнього рівня з кількома помилками	<i>B</i>	21 – 25
	<i>Добре</i> – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	<i>C</i>	18 – 20
ЗАДОВІЛЬНО	<i>Задовільно</i> – непогано, але зі значною кількістю недоліків	<i>D</i>	14 – 17
	<i>Достатньо</i> – виконання задовольняє мінімальні критерії	<i>E</i>	10 – 13
НЕЗАДОВІЛЬНО	<i>Незадовільно*</i> – потрібно попрацювати перед тим, як перездати тест	<i>FX</i>	6 – 9
	<i>Незадовільно</i> – необхідна серйозна подальша робота з повторним вивченням змістового модуля	<i>F</i>	0 – 5

Тести для проміжного контролю обираються із загального переліку тестів за відповідними змістовими модулями.

Підсумковий контроль – у формі іспит. Загальна тривалість іспиту – 1,5 годин. До складання іспиту допускаються студенти, що мають задовільну кількість балів зі складених тестів з основних навчальних елементів змістових модулів, написання та захисту індивідуального завдання (РГЗ).

У відповідності з набраними студентом балами за Модулем 1 оцінка знання матеріалу проводиться за 4-бальною системою та перераховується в систему оцінювання за шкалою ECTS згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Шкала перерахунку оцінок результатів навчання в різних системах оцінювання

Система оцінювання	Шкала оцінювання						
	100-91	90-71		70-51		50-0	
Внутрішній вузівський рейтинг, %	2	3		4		5	
1	2	3		4		5	
Національна 4-бальна і в системі ECTS	5 <i>відмінно</i> <i>A</i>	4 <i>добре</i> <i>B, C</i>		3 <i>задовільно</i> <i>D, E</i>		2 <i>незадовільно</i> <i>FX, F</i>	
Внутрішній вузівський рейтинг у системі ECTS, %	100-91	90-81	80-71	70-61	60-51	50-26	25-0
Національна 7-бальна і в системі ECTS	<i>відмінно</i> <i>A</i>	<i>дуже добре</i> <i>B</i>	<i>добре</i> <i>C</i>	<i>задовільно</i> <i>D</i>	<i>достатньо</i> <i>E</i>	<i>незадовільно*</i> <i>FX*</i>	<i>незадовільно</i> <i>F**</i>
ECTS, % студентів	<i>A</i> <i>10</i>	<i>B</i> <i>25</i>	<i>C</i> <i>30</i>	<i>D</i> <i>25</i>	<i>E</i> <i>10</i>	<i>FX*</i>	<i>F**</i>
						<i>не враховується</i>	

* з можливістю повторного складання.

** з обов'язковим повторним курсом

4. ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Визначення ціни і ціноутворення в умовах ринкової економіки.
2. Класифікація цін: за характером обслугованого обороту; залежно від державної дії.
3. Класифікація цін: за способом встановлення і фіксації; з урахуванням чинника часу.
4. Класифікація цін: за способом отримання інформації; залежно від виду ринку.
5. Види цін за умовами постачання і продажу. Внутрішньофірмові (трансфертні) ціни.
6. Теорія споживчого попиту і поведінки.
7. Структура роздрібною ціни.
8. Базові, кон'юнктурні, регулюючі чинники, що визначають величину ціни.
9. Зовнішні і внутрішні чинники, що впливають на формування ціни.
10. Політика держави в області ціноутворення.
11. Мета і методи державного регулювання цін.

12. Державне регулювання цін в зарубіжних країнах.
13. Визначення поняття «витрати». Бухгалтерський і економічний підходи до визначення витрат.
14. Класифікація витрат по економічному змісту.
15. Класифікація витрат відносно до процесу виробництва. Приклади витрат.
16. Класифікація витрат за способом віднесення на собівартість продукції. Приклади витрат.
17. Класифікація витрат відносно до собівартості продукції (витрати на продукцію і витрати періоду). Приклади витрат.
18. Попит. Поняття еластичності.
19. Види еластичності попиту.
20. Цінова еластичність попиту. Встановлення цін з урахуванням чинника попиту.
21. Мета аналізу взаємозв'язку «Витрати – обсяг виробництва – прибуток».
22. Аналіз беззбиткової. Методи визначення порогу рентабельності.
23. Поняття «Маржинальний прибуток». Коефіцієнт маржинального прибутку.
24. Визначення беззбиткової на основі маржинального прибутку.
25. Визначення беззбиткового обсягу продажів в умовах багатопродуктового виробництва.
26. Показник запасу міцності, його значення, способи визначення.
27. Графічний аналіз взаємозв'язку «Витрати – обсяг – прибуток».
28. Недоліки аналізу взаємозв'язку «Витрати – обсяг – прибуток».
29. Витратні методи ціноутворення.
30. Метод визначення ціни на основі повних витрат.
31. Метод визначення ціни на основі змінних витрат.
32. Метод надбавок і цільового прибутку.
33. Ринкові методи ціноутворення.
34. Формування ціни на основі методу лідера.
35. Метод тендерного ціноутворення.
36. Агрегатний метод формування ціни.
37. Методи розрахунку націнки.
38. Цінова політика підприємства.
39. Цілі підприємства в області ціноутворення.
40. Стратегія ціноутворення. Етапи розробки цінової стратегії.
41. Стратегія високих цін. Стратегія середніх цін.
42. Стратегія низьких цін. Стратегія цільових цін.
43. Стратегія пільгових цін. Стратегія «проходження за лідером».
44. Стратегія незмінних цін. Стратегія психологічних цін.
45. Побудова функції витрат.
46. Методи ділення витрат на постійну і змінну складові.
47. Метод вищої і нижчої точок ділення витрат на постійну і змінну складові.
48. Спрощений статистичний метод ділення витрат на постійну і змінну складові.
49. Світовий ринок і світова ціни.
50. Поняття світової базисної ціни.

5. СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Тарасевич В.М. Ценовая политика предприятия. – СПб: Питер, 2001. – 272 с.
2. Уткин Э.А. Цены. Ценообразование. Ценовая политика. – М., 2000.
3. Цацулин А.И. Цены и ценообразование в системе маркетинга: Учебное пособие. – М.б Филинь, 1998. – 448с.
4. Цены и ценообразование: Учебник для вузов / Под ред. проф. И.К.Салимжанова. – М.: Финстатинформ, 2001. – 302 с.
5. Цены и ценообразование. Под ред. В.Е. Есипова. – СПб: Питер, 2001. – 464с.
6. Голов С.Ф. Управленческий бухгалтерский учет – К.: «СКАРБИ», 1998. – 384 с.
7. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет. Учебное пособие – ЮНИТИ, 1998.
8. Закон України «Про ціни і ціноутворення» від 03.12.90 р.
9. Липсиц И.В. Коммерческое ценообразование: Учебник. – М., 2000.
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.95р. № 135 «Про положення про державне регулювання цін (тарифів) на продукцію виробничо-технічного призначення, товари народного споживання, роботи і послуги монопольних утворень».
11. Шим Джей К., Сигел Джоэл Г. Методы управления стоимостью и анализа затрат / Первод с англ. – М.: Информационно-издательский дом «Филинь», 1996. – 344 с.
12. Маркетингова політика ціноутворення на підприємствах міського господарства. Навч.-метод. посібник. Укл. Є.М. Кайлюк – Харків: ХГАГХ, 2001. – 82 с.
13. Ціноутворення: Конспект лекцій для студентів усіх форм навчання спеціальності 6.050200.
14. Методичні вказівки до проведення практичних занять, організації самостійної роботи та виконання розрахункового завдання з курсу „Ціноутворення” (для студентів усіх форм навчання спеціальностей 6.050200.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Методичні вказівки
з дидактичним забезпеченням до самостійної роботи
з дисципліни „**Ціноутворення**”
(для студентів 3 курсу денної і 3-4 курсів заочної форм навчання
напряму підготовки 6.030601 - „Менеджмент”)

Укладач Волкова Мілиця В'ячеславівна

Відповідальний за випуск *Є. М. Кайлюк*

Редактор *З. І. Зайцева*

Комп'ютерний набір *М. В. Волкова*

Комп'ютерне верстання: *К. А. Алексанян*

План 2011, поз. 405М

Підп. до друку 29.06.2011р.

Друк на різнографі

Тираж 50 пр.

Формат 60x84/16

Ум. друк. арк. 1,1

Зам. №

Виконавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства

вул. Революції, 12, м. Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 4064 від 12.05.2011р.